

GENİŞLETİLMİŞ ÜRETİCİ SORUMLULUĞU (GÜS) FRANSA ÜLKE NOTU (La Responsabilité Élargie du Producteur-REP)

Genişletilmiş Üretici Sorumluluğu (GÜS), belirli ürün türleri için atık önleme ve atık yönetiminin düzenlenmesine yönelik özel düzenlemelerdir. Buna göre üreticiler (*üreticiler, distribütörler veya ithalatçılar*) yani belirli ürünlerin piyasaya sürülmesinden sorumlu olanlar, kullanım ömürlerinin sonunda bu ürünlerden kaynaklanan atıkların önlenmesi ve atık yönetiminin finanse edilmesi veya organize edilmesinden de sorumlu tutulmaktadır.

Üreticiler GÜS'den kaynaklanan bu yükümlülüklerini yerine getirmek için kamu makamları tarafından onaylanan ve kar amacı gütmeyen eko-kuruluşlar çerçevesinde kolektif olarak örgütlenmektedir. Bu sistemden en çok yararlanan ülkelerden biri olan Fransa'da şu anda on iki atık yönetim kanalı bu ilkeye göre faaliyet göstermektedir.

Fransa'da GÜS ilkesi 1975'ten beri yasalarda yer almaktadır. O dönemde, bu ilkeyi düzenleyen Çevre Kanunu'nun L. 541-10. Maddesinde, "Bu ürünlerin veya bunların üretiminde kullanılan unsur ve malzemelerin üreticileri, ithalatçıları ve dağıtıcıları, bunlardan kaynaklanan atıkların ortadan kaldırılmasını sağlamak veya buna katkıda bulunmakla yükümlü tutulabilir." hükmü yer almaktadır. GÜS sistemi Fransa'da 1 Nisan 1992 tarihli ev ambalajlarına ilişkin kararname ile uygulanmaya başlamıştır. Daha sonra pil, kağıt, elektrikli ve elektronik ekipman (3E) vb. gibi birçok ürün sektörünü kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Fransa'da, 10 Şubat 2020 tarihinde yürürlüğe giren Döngüsel Ekonomi için Atıkla Mücadele Yasası (*AGEC-2020-105 sayılı Kanun*), atıkları sınırlandırmak ve doğal kaynakları, biyoçeşitliliği ve iklimi korumak amacıyla üretim ve tüketim modelindeki değişimi hızlandırmıştır. Yasa ile AB'nin Tek Kullanımlık Plastik (SUP) Direktifi iç hukuka aktarılmıştır.

AGEC yasası, GÜS sektörlerinin organizasyon sistemini derinlemesine dönüştürmektedir. AGEK yasası ile GÜS sisteminin amacı sadece üretilen atığın işlenmesi olmaktan çıkmış, aynı zamanda atığın önlenmesi de amaçlar arasında yer almaya başlamıştır. Çevre Kanunu'nun L. 541-10 sayılı maddesi değiştirilerek GÜS sektörlerinin, özellikle, ürünlerin yaşam döngüsünün uzaması ve ayrıca onarım ve yeniden kullanımlarının eko-tasarım yaklaşımı ile teşvik etmeleri zorunlu hale getirilmiştir.¹

i. Eko-örgütler Yoluyla Kurulan Kolektif Sistem

Bu sistemde, piyasaya sürülen her ürün için üyeler (*üreticiler, distribütörler veya ithalatçılar*), ait olduğu eko-kuruluşa bir eko-katkı payı ödemektedir. Eko-kuruluş üye üreticilerinin sorumluluğunu üstlenir.

Katkı payı veya finansal modeli: Eko-örgütler, üyeler (*üreticiler, distribütörler veya ithalatçılar*) tarafından ödenen eko-katkı paylarını toplar ve toplanan katkı paylarını, atıkların toplanması için yerel makamlara veya ilgili operatörlere dağıtır,

Operasyonel model: Eko-örgüt üreticilerden eko-katkı paylarını toplar ve bu katkı paylarını atıkların toplanması ve işlenmesi hizmetini veren şirketlerle sözleşme yapmak için kullanır.

Uygulamada, eko-kuruluşlar bu iki finansman modelinin tamamını veya bir kısmını uygulamaktadır.

Eko-kuruluşların kuruluş şartları, sektörler arası komisyona danışıldıktan sonra Çevre Bakanı tarafından çıkarılan bakanlıklar arası kararname ile belirlenmektedir.

Uygulamada, eko-örgütler GÜS yükümlülüklerine tabi birkaç üreticiden oluşmakta ve üyeleri tarafından ödenen eko-katkılar ile finanse edilmektedir.

¹ https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000041599099/

PARİS BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

ii. Bireysel Sistem:

Bir üreticinin yükümlülüklerini bireysel bir toplama ve arıtma sistemi kurarak kendisinin yerine getirmeyi tercih etmesi durumunda, atık haline gelen tüm ürünlerinin ulusal topraklardaki herhangi bir noktada ücretsiz olarak geri alınmasını sağlaması gerekmektedir. Bu nedenle ürünlerin, menşelerinin belirlenebileceği ve uygulanan toplama sisteminin etkinliğinin sağlanabileceği bir şekilde işaretlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda doğabilecek zararların tanzimi için mali bir garantiye ihtiyaç duyulmaktadır.

1.1. Eko-katkı:

Kurulan eko-kuruluş, üye üreticilerinin sorumluluğunu üstlenmektedir. Piyasaya sürülen her ürün için üretici, ait olduğu eko-kuruluşa bir eko-katkı payı ödemektedir.

Eko-katkı miktarı, her bir eko-örgüt tarafından belirlenen bir ölçüğe göre hesaplanmaktadır. Ödenecek eko-katkı miktarı, piyasaya sürülen ürünün türü ve kullanım ömrü sonunda atık yönetiminin maliyeti ile doğrudan bağlantılıdır. Eko-katkılar, üreticilerin tüm yükümlülüklerinin (*önleme, yeniden kullanım, toplama, ayırma, atık geri dönüşümü, bilinçlendirme vb.*) finanse edilmesini mümkün kılmaktadır. Özellikle ürünlerin eko-tasarımıyla ilgili belirli çevresel teşvik kriterlerine uymaları halinde, katkı oranları değişebilmektedir. AGEC yasasına göre, ürün, çevresel kriterleri yerine getiriyorsa (bonus) ödenen katkı payı miktarı azaltılabilmekte veya ürün çok kirletici ise (atık) bu miktar artırılabilir. Buna eko-modülasyon denilmektedir. Bu nedenle atık üretimini sınırlandırmak ve geri kazanımını kolaylaştırmak, üreticilerin yararına.

Eko-katkı, üreticilerin önleme, toplama, ayırma, geri dönüşüm vb. ilişkin gereksinimlerinin karşılanmasını mümkün kılmaktadır. Örnek olarak, bir paket paketlenmiş bisküvi için eko-katkı payı yaklaşık 0.0076 €'dur (CITEO)². Bu ek finansman, ambalajların bir ayrıştırma merkezi tarafından seçici olarak toplanması ve geri dönüştürülmesinin düzgün bir şekilde uygulanmasını mümkün kılmaktadır.

Eko-katkılar devlet tarafından toplanamamakta ve miktarları devlet tarafından belirlenmemektedir. Bu nedenle eko-katkılar bir vergi değildir. Eko-katkı, üreticinin, atıklarının artırılmasıyla ilgilenebilmesi için kendi eko-örgütüne ödediği mali bir bedeldir.

"Kirleten öder" prensibinin bir neticesi olarak üretici tarafından ödenen eko-katkı, daha az yerel vergi ödenmesini de beraberinde getirmektedir.

1.2. Fransa'da Genişletilmiş Üretici Sorumluluğuna Tabi Olan/Olacak Ürünler:

AGEC yasasından önce mevcut olan sektörler:

1. Ev ambalajı,
2. Kağıt,
3. Elektrikli ve elektronik ekipman,
4. Mobilyalar,
5. Tekstil ürünleri,
6. Piller ve akümülatörler,
7. Kimyasallar,
8. Lastikler,
9. Ömrünü tamamlamış araçlar,
10. Eğlence veya spor tekneleri,
11. Kendi kendini tedavi eden hastalar tarafından kullanılan tıbbi cihazların delinmesi,
12. İnsan kullanımına yönelik ilaçlar.

Mevcut sektörler ek olarak AGEC yasası ile oluşturulan yeni sektörler:

² https://www.ecologie.gouv.fr/sites/default/files/19049_Decryptons_Fili%C3%A8res_REP.pdf

PARİS BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

AGEC Yasası ile 2021 ve 2025 yılları arasında on bir ek bölümün oluşturulması öngörülmüştür:

1. Profesyonel ambalajlar (2025)
2. İnşaat sektöründen inşaat ürünleri veya malzemeleri (2022),
3. Oyuncaklar (2022),
4. Spor ve eğlence ürünleri (2022),
5. Kendin yap ve bahçe ürünleri (2022),
6. Mineral veya sentetik yağlar (2022),
7. Tütün ürünleri (2021),
8. Sakız (2024),
9. Tek kullanımlık sihi ürünler (2024),
10. Plastik içeren balıkçılık malzemeleri (2025)
11. Tıbbi cihazlar (olasılık)

1.3.Katılımcı Bir Yönetişim Modeli: EPR Sektörler Arası Komisyonu

Paydaşlar arasında istişare, sürdürülebilir sektörlerin birlikte inşasında kilit unsurlardan biridir. İstişare, sektör yönetim organı olan Sektörler Arası GÜS Komisyonu aracılığıyla sağlanmaktadır. Özellikle her bir sektör için çerçeve ve hedefleri belirleyen taslak şartnameler ve eko-örgütlerin onaylanması konusunda komisyonun görüşleri alınır.

Komisyon, her biri üreticileri, yerel yönetimleri, dernekleri, atık yönetimi operatörlerini ve Devleti temsil eden 5 üyeden oluşmaktadır.

Çevre Kanunu: madde D.541-6-1 (komisyonun oluşumu)

Komisyon Başkanı: Jacques VERNIER

Komisyon sekreteryası: secretariat-cifrep@developpement-durable.gouv.fr

1.4.Genişletilmiş Üretici Sorumluluğu Özgün Numarası

1 Ocak 2022 tarihinden itibaren, GÜS ilkesine tabi şirketlerin, AGECE hükümleri uyarınca ADEME (Fransız Çevre ve Enerji Yönetimi Ajansı) tarafından verilen özgün bir kimlik numarasına sahip olması gerekmektedir. Ürün alanlarının özgün kimlik numarası almaya başladıkları tarihler değişmekle birlikte, Fransa'da hâlihazırda üretici sorumluluğuna giren ve GÜS kaydı ile GÜS özgün numarası gerektiren ürün alanları yukarıda listelenmektedir.

Söz konusu kimlik numarası, yasaların gerektirdiği şekilde bir atık yönetim sisteminin üyesi olduğunun kanıtı niteliğindedir. Yine bu numara, GÜS yükümlülüklerine uyumun izlenmesine imkan tanımaktadır.

Fransız pazarında GÜS'ye tabi ürünleri üreten, ithal eden veya tanıtan kişilerin GÜS özgün numarasına sahip olması gerekmektedir.

1.5.Pazar Yerlerinin EPR Yükümlülükleri

AGEC yasası çerçevesinde Çevre Kanununa eklenen madde ile (Madde L. 541-10-9), GÜS ilkesi kapsamındaki ürünlerin uzaktan satışını yapan veya teslimatını kolaylaştıran çevrimiçi satış platformlarının veya pazar yerlerinin, 1 Ocak 2022 tarihinden itibaren bu ürünlerden kaynaklanan atıkların önlenmesini sağlaması veya atıkların önlenmesine katkıda bulunması gerektiği öngörülmüştür.

GÜS ilkesi, Çevre Kanunu Madde L. 541-10'da atıfta bulunulan tüm ürün üreticileri için geçerli olsa da, ürünlerin satışında kullanılan araçlara bakılmaksızın, üreticiler - AGECE yasasından önce - GÜS yükümlülüğünden kaçınmak için çevrimiçi satışları kullanabilmekteydi. Ancak bu yasa ile 1 Ocak 2022 itibarıyla Fransa'ya ürün satan satıcıların (yurt içinden veya yurt dışından), kanunda belirtilen ürün kategorileri kapsamında GÜS yükümlülüklerini yerine getirmeleri zorunlu hale gelmiştir.

PARİS BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Uygulamada, satış aracı olarak hareket eden mesafeli satış siteleri, ürün üreticisinin GÜS yükümlülüğünü hâlihazırda yerine getirdiğini gösterebildikleri durumlar dışında, platformlarından geçen ürünler için GÜS gerekliliklerini yerine getirmekle yükümlüdür.

GÜS yükümlülüğü, bir eko-örgüt üyeliğini, bu ürünlerden kaynaklanan atıkların önlenmesi ve yönetimi için eko-örgüt'e mali bir katkı payı ödenmesini ve eko-örgüt'e beyan edilmek üzere satılan ürünlerle ilgili asgari bilgilerin bulunmasını gerektirmektedir.

1.6.TRIMAN İşaretlerini ve Ayıklama Prosedürlerine İlişkin Bilgileri Sergileme Yükümlülüğü

AGEC yasası ile getirilen Çevre Kanunu'nun L. 541-9-3 Maddesi, ev tipi cam içecek kapları hariç olmak üzere, GÜS ilkesi kapsamındaki her ürünün, tüketiciyi ürünün ayırma kurallarına tabi olduğu konusunda bilgilendiren bir Triman işareti ile işaretlenmesi gerektiğini öngörmektedir.

Söz konusu Triman işaretinin yanı sıra, üründen çıkan atıkların nasıl ayrıştırılacağına ilişkin bilgilerin de bu işaretin yanında yer alması gerekmektedir. Ürünün çeşitli unsurları veya üründen çıkan atıklar farklı ayıklama prosedürlerine tabi ise, bu prosedürler unsur bazında detaylandırılmaktadır. Bu bilgiler, diğer hükümler uyarınca iliştilen semboller saklı kalmak kaydıyla, ürünün üzerinde, ambalajında veya bu mümkün değilse ürünle birlikte verilen diğer belgelerde yer almaktadır.

1.7.Mağaza İçi Geri Alma Yükümlülüğü (Çevre Kanunu Madde L. 541-10-8'in Uygulanması)

Temel günlük ürünler, sağlanan toplama kutuları ile ilgili mağazalara geri götürülebilmektedir. Elektrikli ve elektronik ekipmanlar ve piller, iade edilen ürünle aynı türde ürün satan mağazalara bırakılabilmektedir. Bununla birlikte, ilaçlar ve delici tıbbi cihazlar eczaneye iade edilmekte ve ambalajları ayırma kutusuna konulmaktadır.

AGEC yasası, mağaza içi geri alma yükümlülüklerini yeni ürünleri de kapsayacak şekilde genişletmiştir. Bu kapsamda, 1 Ocak 2022 tarihinden itibaren mobilya ve kimyasal ürünler mağazalara iade edilebilmektedir. Bu yükümlülük 1 Ocak 2023 tarihinden itibaren oyuncaklar, spor ve eğlence ürünleri ile yapı ve bahçe malzemeleri için de geçerli olmuştur.

1.8.Uygulanan Cezalar

"Döngüsel bir ekonomi için atıkla mücadele" yasası, yükümlülüklerini yerine getirmeyen üreticilere, eko-örgütlere veya bireysel kişilere ceza uygulama mekanizması getirmektedir. Mevcut sistemin etkinliğini artırmak ve Çevre Kanunu ve uygulama metinlerinin hükümlerine uyulmasını sağlamak amacıyla uygulanan cezalar artırılmıştır.

Çevre Kanunu'nun L. 541-9-5 maddesi uyarınca, GÜS kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmeyen bir üretici aşağıdaki cezalara tabi tutulabilmektedir:

- Piyasaya sürülen her birim veya ton ürün için 7.500 Avroya kadar para cezası;
- Günlük 20.000 Avroya kadar ceza ödenmesi;
- Aşağıdaki durumlarda 30.000 Avroya kadar ek para cezası:
 - Ademe tarafından tutulan SYDEREP kaydına kayıt yaptırılmaması;
 - Kayıta talep edilen bilgilerin doğru bir şekilde doldurmaması veya yanlış veri sağlanması;
 - EPR numarasının belirtmesi gereken materyallerde bu bilginin eklenmemesi halinde.

PARİS BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Çevre Kanunu'nun L. 541-9-6 maddesi uyarınca, Çevre Kanunu'nda belirtilen yükümlülüklerle aykırı hareket eden bir eko-örgüt veya bireysel sistem:

- Toplanan eko-katkıların %10'una kadar idari para cezası,
- Şartnameye uyulması için gerekli tedbirlerin tutarını içeren bir miktarı kaydetme yükümlülüğü, bu tedbirleri resen yerine getirmek için kullanılacaktır;
- Günlük 20.000 Avroya kadar ceza ödenmesi;
- Onayın askıya alınması veya geri çekilmesi

Onaylandığı sektör için şartnamede belirlenen atık önleme ve yönetim hedeflerini karşılayamayan bir eko-örgüt veya bireysel sistem, bir iyileştirme planı uygulamakla yükümlüdür. Eko-örgüt veya bireysel sistem, hedeflere ulaşmak için bu plana tahsis edilmesi gereken kaynakların %150'sini tahsis etmelidir. Bu planın sunulmaması veya bu plana uyulmaması, Çevre Kanunu hükümlerinin ihlali durumunda öngörülen para cezası veya cezanın ödenmesi veya onayın askıya alınması veya geri çekilmesi ile cezalandırılır.

Çevre Kanunu'nda öngörüldüğü üzere, bu cezalar çevreden sorumlu bakanlığın inisiyatifiyle verilmektedir. Bu süreçte üretici, eko-kuruluş veya ihlal eden bireysel sistem, yazılı veya sözlü olarak görüşlerini sunmaya çağrılmaktadır. Kararlar açıklanmaktadır.

Eko Kuruluşlar Listesi :³

Atık Tipi	Eko-Kuruluş
Ev tipi ambalaj	Adelphe www.adelphe.fr Citeo https://www.citeo.com/ Leko https://www.leko-organisme.fr/
Piller ve taşınabilir akümülatörler	Corepile https://www.corepile.fr/ Screlec https://www.corepile.fr/
Elektrikli ve elektronik ekipman (EEE)	<u>Hanchalkı</u> Kategori 1, 2, 4, 5, 6 ve 8 için: Ecologic https://www.ecologic-france.com/ Kategori 1, 2, 3, 4, 5, 6 ve 8 için: Ecosystem https://www.ecosystem.eco/ Kategori 7 için: Soren www.soren.eco <u>Profesyoneller:</u> Kategori 1, 2, 4, 5, 6 ve 8 için: Ecologic

³ <https://filieres-rep.ademe.fr/eco-organismes>

PARİS BÜYÜKELÇİLİĞİ
TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

	<p>https://www.ecologic-france.com/ Kategori 1, 2, 4, 5 ve 6 için: Ecosystem https://www.ecosystem.eco/ Koordinatör kuruluş: OCAD3E</p>
Kendi kendine tedavi gören hastalardan bulaşıcı risk taşıyan tedavi atıkları	Das Tri https://www.dastri.fr/
Giyim, ev tekstili ve ayakkabı	Refashion https://www.refashion.fr/
Gezi ve spor teknelerinden kaynaklanan atıklar	Aper la Plaisance https://www.recyclermonbateau.fr/
Tütün ürünlerinden kaynaklanan atıklar	Alcome https://alcome.eco/
DIY ve Bahçe ürünleri	Kategori 1 - Boyacı aletleri için: ECODDS https://www.ecodds.com/ Kategori 2 - Makineler ve motorlu termal cihazlar için: EKOLOJİK https://www.ecologic-france.com/ Kategori 3° - DIY ekipmanları ile Kategori 4° Bahçe bakımı ve peyzaj için ürün ve ekipmanlar için: ECOMAIISON https://ecomaison.com/ VALOBAT https://www.valobat.fr/
Spor ve Eğlence Ürünleri	Ecologic https://www.ecologic-france.com/
Mefruşat	Ecomaison https://ecomaison.com/ Valdelia https://www.valdelia.org/ Valobat https://www.valobat.fr/
Oyuncaklar	Ecomaison https://ecomaison.com/

PARİS BÜYÜKELÇİLİĞİ
TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Yağlayıcılar	Cyclevia http://www.cyclevia.com/
Kullanılmayan İlaçlar	Cyclamed https://www.cyclamed.org/
Kimyasal Ürünler	Ecodds https://www.ecodds.com/ Ecosystem https://www.ecosystem.eco/ PyréO https://www.pyreo.fr/
Yapı sektöründen inşaat ürünleri veya malzemeleri	<u>Kategori 1 için - Mineral ürünler ve malzemeler (cam, mineral yün ve alçı hariç)</u> Valobat http://www.valobat.fr/ Ecominero http://www.ecominero.fr/ <u>Kategori 2 için - Mineral olmayan ürünler ve malzemeler (cam, mineral yün ve alçı dahil)</u> Valobat http://www.valobat.fr/ Ecominero http://www.ecominero.fr/ <u>Tüm kategoriler için:</u> <u>OCA Bâtiment (onaylı koordinasyon kuruluşu)</u> https://oca-batiment.org/
Lastikler	ALIAPUR https://www.aliapur.fr/fr/ GIE FRP https://www.eo-frp.com/ TYVAL

Daha fazla bilgi için:

https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074220/2023-03-03/

<https://www.ecologie.gouv.fr/cadre-general-des-filieres-responsabilite-elargie-des-producteurs>

<https://expertises.ademe.fr/economie-circulaire/filieres-a-responsabilite-elargie-producteurs-rep>

https://www.ecologie.gouv.fr/sites/default/files/19049_Decryptons_Fili%C3%A8res_REP.pdf

<https://institut-economie-circulaire.fr/responsabilite-elargie-producteur-rep-loi-economie-circulaire/>

<https://syderep.ademe.fr/public/actualites>

<https://syderep.ademe.fr/public/faq>